

Referat fra årskonferanse i Fafo Østforum:

Tre år etter EU-utvidelsen

- utfordringer for arbeidsinnvandringspolitikken

Tirsdag 5. juni 2007 kl. 11.00-16.00
Fafo konferansesenter, Borggata 2b, Oslo
Referent: Johan Røed Steen

Innledere

Jon M. Hippe, *daglig leder i Fafo*
Jon Erik Dølvik, *forsknings sjef i Fafo*
Roger Bjørnstad, *forsker ved Gruppe for makroøkonomi ved Statistisk sentralbyrå*
Ottar Brox, *forsker NIBR*
Olaf Thommessen, *nestleder i Venstre*
Marek Okolski, *professor ved Centre for Migration Research (CMR), Universitetet i Warszawa*
Line Eldring, *prosjektleder Fafo Østforum*
Anne Mette Ødegård, *forsker ved Fafo*
Guri Tyldum, *forsker ved Fafo*
Jon Horgen Friberg, *forsker ved Fafo*
Sjoerd Feenstra, *Deputy head of unit 'Labour law', Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities, European Commission*
Jan-Erik Støstad, *statssekretær (Ap) i Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID)*

Velkommen og åpning (12.00)

Jon M. Hippe, daglig leder for Forskningsstiftelsen Fafo og institutt sjef for Fafo Institutt for arbeidslivs- og velferdsforskning, ønsket deltakere og innledere velkommen. Han påpekte at Fafo Østforums arbeid har fått en stadig viktigere og mer sentral rolle siden EU-utvidelsen i 2004. 25 organisasjoner/bedrifter er nå medlemmer, og Fafo Østforum har utviklet seg til et viktig utgangspunkt for ulike prosjekter.

Sesjon 1: Betydningen av arbeidsvandring for mottaker- og avsenderlandene

(12.10 – 13.45)

Sesjonsleder: Jon Erik Dølvik, Forsknings sjef ved Fafo

Jon Erik Dølvik åpnet sesjonen med å peke på at det her ville bli antatt et bredere og mer åpent perspektiv på arbeidsvandring enn en vanligvis har i debatten, ved å se på arbeidsvandringens samfunnsøkonomiske så vel som samfunnsmessige konsekvenser, både for mottakerland og avsenderland.

Hva betyr polakkene for norsk økonomi?

Roger Bjørnstad er forsker ved Gruppe for makroøkonomi ved Statistisk sentralbyrå (SSB) og spesialist på lønnsdannelse og makroøkonomi. Han presenterte

her statistikk fra SSB som viser sammenhengen mellom arbeidsinnvandringen og utviklingen i norsk økonomi, og presenterte funnene fra en modell utviklet for å se konsekvensene av arbeidsinnvandring både nå og i årene fremover.

Statistikken viser at Norge etter EU-utvidelsen 1. mai 2004 har opplevd rekordsterk vekst i innvandringen, og i fjor (2006) opplevde vi den største økningen i den registrerte innvandrerbefolkningen noensinne – 28 600 personer. Den klart sterkeste veksten var innvandring fra Polen (7000). Også tjenesteimport (korttidsopphold) har økt kraftig, noe som kan sees ut fra en kraftig økning i arbeidstillatelser fra Utlendingsdirektoratet (UDI) i fjor.

Bjørnstad presenterte så de viktigste virkningene av arbeidsinnvandringen for norsk økonomi:

• Økt arbeidstilbud	⇒	Økt ledighet
• Reduserte byggekostnader	⇒	Økt boligbygging
• Lavere lønnsvekst	⇒	Lavere prisvekst
• Lavere rente	⇒	Svakere kronekurs
• Bedret konkurranseevne	⇒	Høyere eksport

I følge Bjørnstad har bygging og oppussing av boliger og næringsbygg som følge av økt arbeidsinnvandring, bidratt til å drive oppgangen i norsk økonomi, og innvandringen er også en viktig faktor for at dagens høykonjunktur vil bli langvarig. Nedgangen i arbeidsledighet kom først i 2005, etter over to år med kraftig vekst i økonomien. Lav rente og moderat lønnsvekst har gitt rekordlave renter lenge, noe som har bidratt sterkt til veksten i norsk økonomi, og arbeidsinnvandring er en av årsakene til dette.

Bjørnstad presenterte så sin modell - først forutsetningene for den og begrunnelsen for disse, deretter funnene modellen gir. Funnene viser i følge Bjørnstad at arbeidsinnvandringen kan bidra til å forklare viktige trekk i norsk økonomi de siste årene. De viktigste virkningene (i følge modellen) var i 2006:

- Økt arbeidstilbud (+0,7%) og høyere ledighet (+0,4 pp.)
- Lavere byggekostnader (-5%) og høyere boliginvesteringer (4,6%)
- Lavere lønnsvekst (-0,7%) og bedret konkurranseevne
- Økt sysselsetting (+0,3%), men lavere prisvekst
- Lavere renter (-0,5 pp.) og svakere kronekurs (2%)

Uten arbeidsinnvandring ville renta ha vært på 5%, ikke 4,25%. Arbeidsledigheten ville vært redusert med opptil 0,4% og lønnsveksten ville vært noe høyere uten innvandring. Modellen predikerer at lønnsnivået vil ligge 2 % lavere i perioden 2007-2010 enn uten innvandring. Avslutningsvis understreket Bjørnstad at økt innvandring må sees i sammenheng med veksten i norsk økonomi, som ikke ville vært like sterk uten arbeidsinnvandring fra Polen. Det finnes også negative konsekvenser: Den viktigste er noe høyere arbeidsledighet, og polskarbeids-kraft som erstatter norsk, kan ha bidratt til å presse marginale grupper ut av arbeidslivet. Når det gjelder utviklingen fremover tror SSB på fortsatt økning i arbeidsinnvandringen, men med mindre hastighet enn før da økonomien i Polen går veldig bra.

Olaf Thommesen (nestleder i Venstre) og Ottar Brox (forsker ved Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) holdt deretter hvert sitt innlegg på i 5-10 minutter med utgangspunkt i Bjørnstads innledning. Karin Andersen (stortingsrepresentant, SV) skulle også deltatt, men var forhindret.

Olaf Thommesen begynte sitt innlegg med å understreke at vi ikke kan utnytte lønnsforskjellene til evig tid. I følge Thommesen har arbeidsinnvandringen marginal negativ effekt, både for lønnsutvikling og ledighet. Den er "god innvandring" samfunnsøkonomisk sett da penger sendes hjem og ikke øker press på inflasjon og kronekurs, og han uttrykte blant annet: "De kommer ikke til å ta jobbene våre og ødelegge norsk økonomi!" Thommesen mente videre at argumentasjonen fra arbeidsinnvandringsmotstandere både på høyresiden og venstresiden i det siste har nærmet seg hverandre. Venstresidens argument om å hindre sosial dumping er i følge Thommesen vikarierende for beskyttelse av norske arbeidsplasser, mens høyresidens motvilje mot innvandring stort sett er populistisk ettersom et liberalistisk ståsted taler for økt innvandring. Thommesen ga uttrykk for at norske innvandringsrestriksjoner er for strenge sammenliknet med andre land i Europa. Han understreket samtidig at det var viktig å hindre de groveste tilfellene av sosial dumping. I følge Thommesen vil ikke Norges problem være for mye arbeidsinnvandring, men å finne nok innvandrere og ta vare på dem som er her.

Neste innlegg var ved **Ottar Brox**, forsker ved NIBR. Han presenterte en oversikt over arbeidsinnvandringens konsekvenser for ulike aktører og for individuelle og kollektive interesser.

Først listet han kort opp berørte *individuelle interesser*:

Positivt: Migrantenes økonomi bedres på grunn av høyere lønn i importlandet enn eksportlandet. Bedriftene i importlandet får billigere arbeidskraft.

Negativt: Visse lønnstakergrupper i mottakerlandet taper – ved arbeidsinnvandring kan et yrke bli mindre attraktivt og sakke akterut og stagnere, som f.eks. byggsektoren i Storbritannia.

Eksportbedrifter i eksportlandet kan stagnere på grunn av mangel på arbeidskraft i en sektor, noe som fører til at landet ikke får utnyttet sine komparative fortrinn, et eksempel er grønnsaksproduksjon i Polen.

Deretter presenterte Brox berørte *kollektive interesser*:

Positivt: Kan gi "buffer"-effekter (stabilisatorer) i importland, ved å være kilde til arbeidskraft under høykonjunktur, men dette forutsetter diskriminering i forhold til nasjonale arbeidstakere. Videre kan arbeidsmigrasjon gi stabilt stramt arbeidsmarked i eksportlandet.

Negativt: Billigere arbeidskraft utenfra kan gjøre det vanskelig eller ulønnsomt å lære opp våre egne unge, og import av arbeidskraft skaper personellproblemer, f.eks i sykehjem – ikke på grunn av innvandrerfrykt, men fordi yrket sakker akterut.

Dermed kan innvandringen føre til en permanent avhengighet, noe som er vanskelig å godta. Videre kan migrasjon eliminere vekstmuligheter i eksportland.

Brox' hovedpoeng med hensyn til debatten var at de negative kollektive konsekvensene har blitt oversett eller undervurdert:

"Forskningen har vært altfor opptatt av de individuelle konsekvensene, noe som fører til at politikere ... har godtatt arbeidsinnvandring uten de nødvendige motforestillinger."

Etter disse innleggene stilte sesjonsleder spørsmål og startet diskusjonen mellom Bjørnstad, Brox og Thommesen.

På spørsmål om hvordan SSBs prognoser for arbeidstilbudet ser ut på lang sikt (med tanke på eldrebølgen og synkende befolkning) svarte Bjørnstad at arbeidsinnvandring vil være viktig når vi skal begynne å bruke oljepenger og får underskudd på arbeidskraft i en økonomi som går bra. Innvandring muliggjør økning i produksjonskapasitet uten å øke lønnsvekst og priser slik at konkurranseevnen går ned.

Videre ble det påpekt at det er avgjørende om innvandrerne drar hjem igjen eller blir, og det ble stilt spørsmål om polakkene blir bedre integrert enn f.eks. pakistanere som innvandret på 70-tallet, eller om en vil oppleve de samme problemene. Thommesen svarte at det blir de, men at dette ikke betyr at alt løser seg selv fordi de er fra Polen – vi må etterhvert ut på fjernere arbeidsmarkeder og integrere alle bedre. Thommesen påpekte også at han ikke kjente seg igjen i Brox' beskrivelse om manglende motforestillinger hos norske politikere.

På spørsmål om hvilke politiske utfordringer en vil se dersom en ikke får økt tilbud av arbeidskraft ved innvandring, svarte Bjørnstad at innvandringen letter trykket på norsk økonomi og blant annet muliggjør økt bruk av oljepenger, et svar som fikk endel oppmerksomhet. Brox fremholdt på sin side at mangelen på arbeidskraft kan være et viktig signal om hva som bør gjøres, og at arbeidsinnvandringen ikke kan fortsatte i samme tempo til evig tid. Thommesen svarte at det kan være riktig å ikke bare tette hullene når de popper opp, men at det er en realitet at vi lever i en globalisert verden og må forholde oss til det. Vi kommer til å ha mangel på arbeidskraft og bruk for innvandring lenge. Han argumenterte også for at en ikke vil bli oversvømt av innvandring uansett: "Det er ikke naturlig å stå opp om morgenen og velge Norge!"

Ottar Brox la vekt på at det er et generelt problem å få marginale grupper som innvandrere inn på arbeidsmarkedet dersom en ønsker å holde fast ved den nordiske modellen med tariffbestemt lønn. Han påpekte også at innvandring derfor kan true opprettholdelsen av viktige sosiale strukturer i Norge, og føre til at mange nordmenn som kunne kommet seg tilbake i arbeidslivet aldri gjør det. Roger Bjørnstad sa seg enig i at det er viktig å ikke ha så høy innvandring at en legger press på sosiale ytelser, men fremholdt at det er mulig å øke sysselsettingen både hos innvandrere og andre marginale grupper. Thommesen ga uttrykk for at det er plass til både innvandrere og marginale grupper, og at en må huske på at mange av de som står utenfor arbeidslivet faktisk er syke, og at dette er tall det er viktig å få klarhet i.

Emigration of labour: Consequences for the sending countries

Marek Okolski, professor ved Centre for Migration Research (CMR),
Universitetet i Warszawa

Marek Okolski presenterte det han selv karakteriserte som "the other side of the picture", altså konsekvensene arbeidsmigrasjonen har for senderlandene i Øst-Europa. Han tok først for seg det historiske perspektivet, oppdelt i to perioder (før 1989 og 1989-2004) og så på forskjellige former for utvandring og konsekvensene for senderlandene i disse periodene. Hans konklusjon her er at migrasjon frem til 2004 ikke bidro vesentlig til reduksjon i arbeidskraftoverskuddet og ikke fikk vesentlige strukturelle konsekvenser for de Øst-Europeiske landene. "Incomplete migration"(korttid, gjerne som falske turister) bidro til å binde emigrantene til hjemlandet og hindret modernisering og overgang til en effektiv markedsøkonomi.

Den neste delen av presentasjonen omhandlet perioden etter 2004, og Okolski presenterte omfattende statistikk som blant annet viste at migrasjonen etter EU-utvidelsen har vært kraftigere enn antatt, at profilen for den gjennomsnittlige emigrant er forandret og at det fortsatt finnes et stort potensiale for videre migrasjon. Han påpekte også at EU-8 emigranter og polakker er villige til å ta de lave lønningene de får, at de har høy produktivitet og at få havner i velferdsordninger.

Deretter konsentrerte han seg om konsekvensene for avsenderlandene. Her viste han blant annet at migrasjon har hatt en viktig effekt i arbeidsmarkedene i Øst-Europa, der ledigheten nå har falt vesentlig som følge av emigrasjon. Det sendes også vesentlig mer penger tilbake til senderlandene enn før. Okolski mener at ubalanse i deler av arbeidsmarkedet og mangel på høyt kvalifisert arbeidskraft (brain-drain) samt mangel på arbeidskraft i bygg og anlegg og jordbruk er uttrykk for midlertidig "friksjon", mens den viktigste langsiktige effekten er vedvarende økning i lønnsnivået. Okolski konkluderte dermed med å presentere sin hypotese: "I enhver relativt tilbakeliggende økonomi er massiv utflytting (labour market pre-emption) en forutsetning for utvikling mot moderne og bærekraftig økonomisk vekst." Konklusjonen hans blir dermed at migrasjonen etter EU-utvidelsen har styrket de nye medlemslandenes prospekter for en vellykket "labour market pre-emption" som forutsetning for økt effektivitet i arbeidsmarkedet.

Sesjon 2: Europeiske og norske reguleringer mot sosial dumping

Sesjonsleder: Line Eldring, prosjektleder Fafo Østforum
(14.15-16.00)

Polske erfaringer i Norge

Adam og **Jola Janikowski** ble intervjuet av **Anne Mette Ødegård**, forsker i Fafo. Adam og Jola fortalte under intervjuet hvordan de kom til Norge, hvordan de opplever å bo og jobbe i Norge og om utfordringer ved det å være arbeidsinnvandrere. Fafo-forskerne **Guri Tyldum**, **Jon Horgen Friberg** og **Line Eldring** presenterte parallelt funn fra arbeids- og levekårsundersøkelsen blant polakker i Oslo-området og sammenliknet resultater herfra med det vi fikk høre av Adam og Jola.

Adam kom til Norge i 2003, og jobber i byggebransjen. Jola kom etter i 2005, og jobber nå som barnehageassistent. De forklarte at språket har vært et av de største problemene, og opplevde det som dypt urettferdig å måtte betale dyrt for å gå på norskkurs. Adam hadde i utgangspunktet ikke planlagt å bli boende i Norge. Dette er i følge Tyldum, Friberg og Eldring representativt, kun en av fem har bestemt seg for å bli boende i Norge, og de aller fleste svarer "vet ikke" på spørsmål om når de skal reise tilbake. Adam og Jola fortalte at den første tiden i Norge var vanskelig, både når det gjelder arbeidsforhold og for barna, men at dette har blitt bedre og at de nå liker seg i Norge.

Levekårsundersøkelsen viser i følge Tyldum, Friberg og Eldring at gode arbeidsforhold er representativt for mange polakker i Norge, og at de aller fleste har fått det bedre her. Likevel finnes mange tilfeller av grov underbetaling, og polske arbeidstakere hindres ofte i å kreve rettigheter i Norge. Dette henger i stor grad sammen med legal status og tilknytningsform. De mange illegale polske arbeiderne opplever vesentlig verre forhold enn de legale, og legalt arbeid er for polakkene inngangsbilletten til oppholdstillatelse. Adam fortalte også om hvordan Fellesforbundet ble koblet inn i bedriften der han jobber, og at dette førte til store forbedringer. Levekårsundersøkelsen viste at hele 14 % av polakkene er fagorganiserte, noe som ble beskrevet som forbløffende høyt. Polakkenes forhold til fagforeninger beskrives som ganske positivt selv om mange vet lite. De fleste blir mer positive jo mer kunnskap de får.

Service mobility and posting of workers - achieving the full benefits and potential: wishful thinking or reality?

The 2007 Communication from the Commission on posting of workers

Sjoerd Feenstra, Deputy head of unit 'Labour law', Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities, European Commission

Feenstra skulle ha presentert kommisjonens nye retningslinjer for hvordan medlemslandene skal forholde seg til utstasjoneringdirektivet (direktiv 96/71/EC). Fremleggelsen av retningslinjene ble imidlertid utsatt til neste uke, og Feenstra innledet med å si at han derfor ikke kunne gå like spesifikt og detaljert til verks. Han begynte presentasjonen med en rask oversikt over historien og det juridiske rammeverket. Her la han særlig vekt på at utstasjoneringdirektivets formål ikke er liberalisering av servicehandelen, men å etablere felles prinsipper for beskyttelse av utstasjonerte arbeidere og hindre sosial dumping. Feenstra poengterte videre at artikkel 49 i EF-traktaten krever fjerning av alle restriksjoner og diskriminering, for eksempel må beskyttelse av arbeidere gjelde for alle arbeidere, (ikke kun nasjonale arbeidstakere) og viste til EF-domstolens dom fra april 2005 som fastslo hvilke kontrollforanstaltninger (control measures) som benyttes av medlemslandene og hvilke som er i strid med EU-lovgivning. Han listet opp fem kontrollforanstaltninger: krav om representant for tjenesteyteren i vertsstaten, krav om forhåndstillatelse eller registrering hos vertsstaten, krav om forhåndserklæring til vertsstaten og krav om arbeidsrettslige dokumenter tilgjengelig i vertsstaten. De første to er fastslått å være i strid med EU-retten og kan ikke anvendes, og det argumenteres også fra

kommisjonens side at flere kan være uproporsjonale og urettferdige. Medlemsstatene har også blitt pålagt å håndheve reglene strengere, blant annet ved å straffe bedrifter som ikke følger opp.

Feenstra ga videre en oversikt over kommisjonens konklusjoner om hvordan retningslinjene blir fulgt; de fleste medlemsstatene bruker minst en av de fem kontrollforanstaltningene, og mange baserer seg utelukkende på den nasjonale kontrollen. Han påpekte at det fortsatt er stort forbedringspotensiale for gjennomføringen av direktivet, og utelukker ikke at flere land kan bli trukket inn for EF-domstolen. Feenstra la vekt på behovet for økt administrativt samarbeid selv om direktivet ikke er veldig klart på hvordan dette skal oppnås, og han påpekte at jo bedre det administrative samarbeidet fungerer, jo mindre nasjonale kontrollforanstaltninger er nødvendige. Avslutningsvis understreket han at det ikke er aktuelt å endre utstasjoningsdirektivet på vesentlige områder, særlig understreket han at artikkel 4 og 5 ikke vil bli endret.

Kampen mot sosial dumping - i ferd med å lykkes?

Jan-Erik Støstad, statssekretær (Ap) i Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID)

Støstad fremla i sin presentasjon først hvilke tiltak som er iverksatt etter at handlingsplanen mot sosial dumping ble vedtatt i mai 2006, ga deretter en oversikt over forslaget som nå er til behandling i Stortinget (Ot. Prp.nr.56) og ga til slutt en kort statusrapport for kampen mot sosial dumping og hvilke utfordringer en må takle fremover for at denne skal lykkes.

Regjeringen er i følge Støstad godt i gang med å gjennomføre handlingsplanen, og har kommet langt: Arbeidstilsynets sanksjonsmidler har blitt styrket, blant annet gjennom mulighet for tvangsmulkt (iverksatt 1. desember), og etatens ressurser er også styrket. Forslagene i Ot.prop. 56 skal gi ryddigere forhold ved inn- og utleie av arbeidskraft og forbedre og effektivisere loven om allmenngjøring av tariffavtaler. Forskrift om krav om norske lønns- og arbeidsvilkår i kommunale anbudsprosesser er nå på høring. Byggherreansvar skal utvides, og ID-kort i byggenæringen tas i bruk til høsten. Statistikk og analysegrunnlaget er også utvidet, blant annet gjennom SSB og Fafo.

Ot.prp.nr.56 inneholder i følge Støstad kraftige tiltak vi ikke ville fått dersom vi hadde fått Bondevik 3-forslagene er et resultat av at vi fikk en rødgrønn regjering. Særlig er innsynsrett for oppdragsgivers tillitsvalgte i lønns- og arbeidsvilkår og utvidet ansvar for oppdragsgiver for å påse at oppdragstakere følger kravene i allmenngjøringsforskrifter viktige tiltak. Også obligatorisk godkjenning av bemanningsbyråer og innstramming i reglene for utleie/innleie mellom produksjonsbedrifter ble trukket fram.

Støstad påpekte at regjeringen ser fortsatt høy arbeidsinnvandring som noe positivt, men at en fortsatt ser for mange tilfeller av sosial dumping. Signalene fra Arbeidstilsynet skal være positive – en ser færre alvorlige brudd på regelverket

(hovedsaklig lønn), nye sanksjoner virker, og det er få omgørelser ved enkeltmannsforetak.

Når det gjelder utfordringer trakk Støstad frem bransjene som ikke er omfattet av allmenngjøringsvedtak, eksempelvis verftsindustiren, renhold, hotell/resturant og husholdningssektoren – og sa at regjeringen ønsker et økt fokus på disse. Støstad fremholdt at det viktigste var å holde organisasjonsgraden høy, og mener at satsningen regjeringen gjør mot blant annet økonomisk kriminalitet og økt kontroll fra arbeidstilsynet vil kunne ha positiv effekt.

Statssekretæren mener det ennå er for tidlig å avgjøre om kampen mot sosial dumping er i ferd med å lykkes. Han påpekte at praktisk gjennomføring, særlig fra Arbeidstilsynet, er sentralt, og at en må vurdere videre tiltak etter at handlingsplanen er gjennomført. Han la også vekt på at informasjonsarbeidet fortsatt må styrkes. Støstad appellerte til arbeidsgivere om å ta klarere avstand fra sosial dumping og avsluttet med å si at det uansett vil bli en langvarig innsats som vil kreve samarbeid mellom politiske myndigheter, arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner.

Etter Støstads presentasjon ble det åpnet for **spørsmål fra salen**.

Stein Evju (UiO) stilte spørsmål om opplysningsplikt for oppdragstaker og innsynsrett for tillitsvalgte og mente at regjeringens tiltak førte til opplysningsplikt for de samme forholdene ovenfor tre overordnede instanser, og stilte spørsmålstegn ved tiltakenes egnethet og proporsjonalitet. Støstad forsikret at tiltakene er både proporsjonale og egnede, men vedgikk at det kan vurderes om tre separate instanser er nødvendig. Han påpekte også at ordningen gir tillitsvalgte nye oppgaver og at det er viktig å få dette til å fungere.

Evju stilte også spørsmål til Sjoerd Feenstra, blant annet om kravet om representanter for tjenesteyter i mottakerlandet, og fikk tydelig svar om at det av hensyn til effektiv tjenesteyting over landegrenser ikke kunne aksepteres.

Det ble antydnet fra salen at noen av regjeringens planlagte tiltak mot sosial dumping kunne tenkes å være i strid EØS-retten, uten at dette fikk noe entydig svar.

NHOs representant benyttet anledningen til å presiserte at deres holdning var å ta klar avstand fra sosial dumping og utnyttelse av utenlands arbeidskraft.

Representanten fra Arbeidsmandsforbundet presiserte at bygg og anlegg ikke er det samme, og at anleggsbransjen har egne regionale verneombud. Han kom også med en generell oppfordring: "Hold kursen! Det å ikke finne løsninger i dag, er noe vi vil straffes for."